

Tarih Şuuru ve Ehemmiyeti

İnsanlar geçmiş zamanın hatıratı ile zaman zaman neşeyâb olduğu gibi, milletler de mazinin irfan ve şehametini yâd ederek maddi ve manevi hayatlarını inkişaf ettirirler. **Tarih**, mazinin derinliklerindeki hadiseleri anlatan büyük bir hazinedir. İnsan, milletlerin sergüzeşt-i hayatlarını, beşerî kültür ve medeniyetlerin cereyan ve inkişaf tarzlarını açık bir surette tarihin sayfalarından okuyabilir. Zira zihinler nisyan ile malul olsa da, hakikatler tarihin yapraklarındadır. Buna binaen tarihin, her millet için pek büyük bir ehemmiyeti vardır. Hususen, mazisi derin, ihtişamlı ve insani meziyetlerle dolu bu millet, tarihinden ayrı düşünülemez. Ebed müddet yaşamak arzu ve gayretinde olan yüksek seviyeli, akl-ı selim sahibi ve millî şuurla alude bir milletin tarihini yaşatması onun için hayati bir vecibedir. Milletlerin intibah ve inkişafında mazilerinin pek büyük bir tesiri olduğu şüpheden varestedir. Evet, zaman-ı mazi müstakbel tohumlarının ambarı ve şuunatının aynası olduğu gibi, zaman-ı müstakbel dahi mazinin tarlası ve ahvalinin aynasıdır. Bu gayet ehemmiyetli bir hakikattir.

Binaenaleyh, tarihte güzide eserler meydana getiren bir millet, ebediyen yaşamaya layıktır. Hususen, dehâlâriyle ve himmetleriyle medeniyet ve insanîyet namına yüzlerce, binlerce asar-i aliyeyi vücuda getiren milletimiz, kıyamete kadar payidar olmaya ve mazhar-ı taktire layıktır. Millet olarak, daima teali ve terakki etmek için, ecdadımızın sergüzeşt-i hayatını, hususen, mukaddesata hürmet ve muhabbetini inceden inceye araştırıp, tahlil etmemiz icap eder. Zira ecdadımız, örf, âdet ve mukaddesatına itina ve itibar göstermekle terakki etmiştir. Ruhunda sarsılmaz bir iman, bünyesinde layemut bir irade-i hayat taşıyan milletler, hiçbir vakit ve hiçbir suretle ölmez ve öldürülemez. Evet, en müthiş ihanetlere, desiselere, adavetlere ve sadmelere rağmen, bu millet layemut bir azim ile örfüne, tarihine, mukaddesatına sahip çıkarak, eğilmez, yüce dağlar gibi, ayakta kalmayı başarmıştır. Bin seneden beri İslamiyet ve insanîyete kemaliyle hizmet eden şu asilzade millet, kolay kolay özünden, cevherinden uzaklaşmamış, aslına bağlılıktan vazgeçmemiş ve geçmez de...

Tanzimat'tan bu yana çeşitli hile ve desiselerle milletimizi bu ruhtan, bu cevherden, bu merkezden uzaklaştırmak için büyük gayretler gösterildi. Bu hile ve desiseler neticesinde, bu milleti kısmen de olsa merkezinden uzaklaştırdılar, fakat yörüngesinden çıkaramadılar. Zira bugünkü nesil, bu tehlike ve desiselere karşı çok daha uyanık ve dikkatlidir. Artık yabancı kültürlerle peyk olmaktan kurtulup, kendi öz mihverinde hareket etme zarureti idrak etmiştir. Zaten mesele, gençlerimizin hamiyet-i diniye ve millîye ile intibahıdır. Ancak bu sayede istikbâle endişesiz bakılabilir.

Silkinip kendine dönme, derlenip toparlanma şuuru bu milletin çekirdeğinde mevcuttur. Tarihte Selçuklu hanedanının izmihlâlinin akabinde Osmanlı hanedanının

---

hemen ihyası onun en bariz şahididir.

Dâhilî ve haricî rüzgârların tesiriyle Selçuklu hanedanının ahengi sarsıldı, nizamı bozuldu ve neticede hanedan çözüldü. Fakat, hanelerin aile ocaklarının bünyesi sağlamdı. Ahengi, nizamı yerinde idi, fertler salabetliydi, faziletliydi... Ruhlarında cihanşümül bir İslam İmparatorluğu ideali hâkimdi. Bu yüzden Selçuklu saltanatı çözümler çözümler, hemen yerine küçük bir beylikten koca Osmanlı saltanatını çıkardılar ve asırlarca ihtişamlarını sürdürdüler.

Burada ehemmiyetli bir soru akla gelmektedir: *Acaba bunların ruhlarına bu şevki, bu enerjiyi kimler üflledi? Belli ki bu iş mahdut düşüncelerin işi değildi! Bu teşebbüs fikrini nereden aldılar? Yetmiş iki milleti bir pota içerisinde eritip, pişirip terbiye eden ve devletler arasında en yüksek seviyeye çıkaran, asırlarca üç kıtada at koşturmuş bir devlet-i aliyeyi nasıl ihya ettiler?*

Cenab-ı Hak, rahmetinin muktezası olarak Anadolu'ya; Mevlânalar, Edebaliler, Yunuslar gibi nice nice erenler, nice necip simalar, ziyâdar mürşitler, harikulade zekâyâ sahip ali himmetli gayyur mütefekkirler ihsan etti. İşte bu âlicenap zatlar, milletin manevi mimarları ve rehberleri oldular. Bunlar, tarihimizin semasında üfûl etmeyen fazilet yıldızlarıdır. Tarihimiz, bunlar sayesinde Avrupa ve Amerika gibi milletlerin mazisine nasip olmayan seciyeli ve seviyeli bir şeref kazanmıştır. Amerika henüz keşfedilmemişken, Ruslar canavarlar gibi birbirine saldırırken, Avrupa cehalet sisi altında, zulüm ve vahşetin cehenneminde kavrulurken, ecdadımız hikmet ve adaletin, ilim ve irfanın, şan ve şerefin şahikasıydı... İftiharımıza vesile olan böyle fazilet abideleri eğer Avrupa milletlerinin tarihinde olsaydı, emin olunuz ki, onları altın harflerle yazar, yıldızlar kadar levhâlâr yapar, semalara kadar yükseltirlerdi. Hamiyet-i diniye ve millîye sahibi bir edibimiz Avrupalının bu hissiyatına tercüman olma sadedinde; "... bir İngiliz vatandaşına Shakespeare'i İngiliz edebiyatından silmeye karşılık altın kaynağı Hindistan'ın tekrar geri verilmesini teklif etseler bunun kesinlikle reddedileceğini" ifade ediyor.

Maalesef bizde ise, tarihimizin semasında celâdetiyle, irfan ve imanıyla parıldayan nice fazilet güneşleri nisyan bulutlarıyla perdelenmiştir. Bu perdeleri kaldırmak, zulümatlı bulutları dağıtmak, bizim için dinî ve millî bir vazifedir. Ta ki mazinin ihtişamını, meziyetlerini bütün berraklığıyla gösterelim, yaprak yaprak okutalım, nesl-i cedide onu tarihin sadık lisanıyla anlatalım... Ancak böyle şanlı tarihimizin hakkını yeniden iade etmiş oluruz. Onun hakkını vermeden, onun zevkini tam yaşamadan yalnız bu günün zevk ve neşesini hissedip duymak milletimizi ebed müddet yaşatamaz. Allah (c.c) korusun, şu devlet; milleti millet yapan değerlerden koparsa, mevcudiyet ve bekasını, vahdet ve istikrarını muhafaza edemez. Tarih şahittir ki, ecdadımız ne zaman dinine, diline, örf ve âdetlerine temessük etmişse terakki etmiştir. Kendi ruh ve kabiliyetine münasip olmayan kültür, örf ve âdetler bu milletin bünyesini tamirden ziyâde tahrip eder, tezelzüle uğratır.

Milletimiz için diğer bir tehlike, tarihiyle arasında ruhi ve hissi bir uçurumun bulunmasıdır. İstikbal ancak bu uçurumun süratle doldurulup hatt-ı muvasalanın

---

temin edilmesiyle garantiye alınabilir. Bu uçurumun dolması için, hayatını, dinine ve milletine vakfedecek, bütün kıymetli mefhumların ve meziyetlerin kaynağı olan tahkiki imana sahip, iradeli, iffetli, ali seciyeli, mazi ile hâlin muhasebesini yapacak, dirayetli, münevver bir neslin yetiştirilmesi lazımdır. Ta ki kaybettiğimiz cevheri, ilmin, irfanın ışığında arayıp bulalım. En sağlam, en emin ve en metin yol bu olsa gerektir. Elbette bir millet için ilimde, irfanda teceddüt etmek, medeniyeti geliştirmek zaruridir. Fakat bu teceddüt ihtiyacı o milleti ruhundan koparmamak, ona mazisini, tarihini unutturmamak şartıyla fayda verir. Selametli, emniyetli yol, ecdadın ruhunu tahlil, seciyesini tetkik ederek, bunu vicdan-ı millîye mal etmek, hâlkı bu noktada tenvir ve irşad ederek teceddüde adım atmaktır.

Bir milleti muhafaza eden ve onu diğer milletlerden ayıran, o milletin inancı, örfü ve âdetleridir. Bir Yahudi, bir İngiliz, yahut bir Japon dünyanın neresinde olursa olsun kendi milletinin inanç, örf ve âdetlerine bağlı olarak yaşar. Milleti gibi düşünür, onun gibi yer, içer, giyinir, kuşanır. Millî ahlak ve seciyelerini aynen muhafaza eder. Bir millet için en korkunç şey, mağlubiyet veya mahkûmiyet değil, kendi mukaddes değerlerinden uzaklaşarak başkasının kültürüne, örf ve an'anesine tabi olmasıdır. Çünkü mağlubiyet, mahkumiyet gibi musibetler muvakkattır. Dün, mağlup ve mahkûm olan bir millet, mukaddes değerlerini kaybetmediği takdirde, bugün galip ve hâkim olabilir. Bir zaman sukut etse de, daha sonra suûd edebilir, inhitat şevkete, zillet izzete döner. Müthiş ve korkunç felaketler içinde inkıraza, inhizama mahkum olan milletlerin iman ve mukaddesatlarına bağlılıkları sayesinde dirildiği, mağlup iken galip, mahkum iken hâkim olduklarını gösteren nice misaller tarihte mevcuttur.

Bugün hepimize düşen ortak vazife, cihana nûmune-i fazilet olan asil milletimizin tarihine, şahsiyet-i maneviyesine, irfanına, inancına, örfüne, âdetine hürmet etmek ve onu yaşayıp yaşatmaktır. Buna hem dinen, hem de vicdanen mecburuz. Evet, bu sadece bir vecibe-i iman ve vicdan değil belki bir vecibe-i insaniyedir. Eğer biz dört başı mamur, sağlam, şerefli ve haysiyetli bir hayatla ebediyen yaşamak istiyorsak, tarihimizden, ecdadımızdan bize miras kalan şu maddi ve manevi hazinelerden azami derecede istifade etmek mecburiyetindeyiz. Cidden şu necip milletin sergüzeşt-i hayatı haşmetli, şerefli ve zevkli menkıbelerle dolup taşmaktadır. Bunlar kıyamete kadar söylenip yazılsa bitmez denilse sezâdır. Fakat maalesef bu hazinelerin kapıları kapalıdır, gizlidir, mesturdur. Bu hazinelere müracaat etmek ve kapılarını açmak şu millet için zaruri bir ihtiyaçtır. Milletin bu zaruri ihtiyacını temin etmek, kapalı kapıları açmak, hazineleri ortaya çıkarmak da bu milletin eğitimcilerinin, idarecilerinin, rehberlerinin vazifesidir. Bu millî ve dini vazifeyi yerine getirmeyip de sadece hamiyetten, âlicenaplıktan, millîyetperverlikten dem vurmamak abestir, manasızdır.

Malumdur ki, tarih bir milletin mihengidir, mizanıdır, bir mukayese unsurudur. Hangi sebepler ile yükselip zirveye çıktığımız ve yine hangi sebeplerle gerileyip sukut ettiğimizi fehmetmek için tarihe vukufiyet şarttır. Bu nokta-i nazardan tarihimiz nesli- i cedide ibretengiz ve ihatalı bir nazarla ders verilmelidir. Tarihin muhakemesi ve felsefesi derinden derine tahkik ve tahlil edilmelidir. Çünkü bir millet ancak tarihin

---

iyi ve kötülüklerini, ibretengiz derslerini unutmamak sayesinde istikbalini kurtarabilir. Kur'an-ı Kerim Peygamber kıssalarını (sav.) zikrederek müminleri tarihten ders almaya davet ettiği gibi, birçok ayette de

“Yeryüzünde seyahat ediniz! Sizden önce gelip geçen kavimlerin hâline ve yalancılara akıbetine ibretle bakınız.”¹

emirleriyle onlara, tarihte cereyan eden hadiselerle nazar-ı ibretle bakmalarını, inceden inceye tahkik ve tahlil etmelerini ferman buyurdular.

Şu da ehemmiyetli bir noktadır ki, tarih sadece harplerden, muzafferiyetlerden, mağlubiyetlerden ibaret olmayıp, milleti millet yapan unsurların bir mecmuasıdır. Bu unsurlar din, dil, kültür, örf ve ahlak gibi manevi değerlerdir. Bu sebeptendir ki, tarihi, bu değerlerle beraber mütalaa etmek gerekir. Bütün muzafferiyetlerin, terakkilerin temelinde bunlar yatmaktadır. Bu değerler her milletin manevi hayatının meşaleleridir. Tecrübe edilmiş bir hakikattir ki, manevi meşaleleri sönen bir milletin hayatı gevşer, kanı kurur, bedeni felce uğrar, belki de izmihlal ve inkıza gider.

Bu hakikat, şuuru umumiye alakadar eden en büyük bir hayati meseledir. İstikbali, nurlu ve saadetli bir devreye kalbetmek için, mezkûr manevi değerleri ecdadımız gibi, şuurla kaynaştırıp, lahûti bir feyz ile hayata mal etmeliyiz. Böylece, İslamiyet'le mezc olmuş ecdadımızın şahsiyet-i maneviyesindeki kabiliyet-i temeddünü enzar-ı âleme yeniden arz edilecek ve o, eski satvet ve haşmetiyle bütün milletlere rehber olacak bir mevki-i muallaya oturacaktır. İstikbâl buna hamiledir. Evet, millî şuurla alûde, imanlı, faziletli, gayretli nesli cedit bu hakikati, biiznillah tahakkuk ettirecektir.

Dipnotlar:

¹ Rum Suresi, 30/42.